

eldia

european language
diversity for all

ELDIA uudiskiri 1–2/2013:

- ELDIA on ametlikult lõppenud, kuid mitte surnud
- Olulisimad tulemused
- Tuhandeid virtuaallehekülgi: ülevaade publikatsioonidest
- EuLaViBari "tööriistad" ning ELDIA andmebaas DATA
- Tutvustame tööühmi: Maribor ja Helsingi
- Aitäh ja nägemiseni – ja tere tulemast külastama meie veebilehte!

Hea uudiskirja saaja!

See on interdistsiplinaarse teadusprojekti ELDIA (*European Language Diversity for All*, Euroopa keeleline mitmekeelsus kõigile) viimane uudiskiri. Uudiskiri jõuab Teieni, kuna olete selle kas tellinud või on Teie e-postiaadress meie sihtrühmade nimekirjas. (Aadresse ei anta mitte mingil juhul kolmandatele osapooltele, nagu näiteks turunduse ja reklaamiga tegelejatele.)

Kui soovite projekti kohta lisateavet, olete alati oodatud külastama meie veebilehte www.eldia-project.org. Sealt või PHAIDRA arhiivist <http://phaidra.univie.ac.at/o:76253> leiate ka kõik ELDIA uudiskirjad.

ELDIA on ametlikult lõppenud, kuid mitte surnud

Rahvusvaheline, interdistsiplinaarne teadusprojekt ELDIA, mida rahastas Euroopa Liidu 7. raamprogramm, kestis ametlikult 2010. a märtsist 2013. aasta septembrini. Selle uudiskirja ettevalmistamise ajal liitus Viini ülikooli ELDIA uurimisrühmaga Michaela Pasterk, kes töötab projekti publikatsioonidega.

Meie projekti ühe "peatoote", keelte elujõulisuse baromeetri (*EuLaViBar Toolkit*) oleme oma veebilehel juba avaldanud, nagu ka info ELDIA andmebaasi uurimiseesmärkidel kasutamise kohta. Andmebaasi ning ELDIA muude "toodete" omaniku ja haldajana jätkab tegevust ka ELDIA uurimiskonsortsium. Need sidemed ja võrgustikud, mis on ELDIA uurijate vahel tekkinud, jätkuvad ning loodetavasti innustavad edasisele koostööle. Lähiajal on oodata ka ELDIA tulemustele tuginevate publikatsioonide avaldamist.

Olulisimad tulemused

ELDIA uuringute tulemusi tutvustatakse detailsemalt meie publikatsioonides ning raportites. Kesksamad tulemused võib kokku võtta järgmiselt.

- Oleme täheldanud vähemalt viit kesket probleemi, mis korduvad uuringust uuringusse ning riigist riiki: (1) Euroopa ja selle riikide keelepoliitikas puudub ühine suund ning toimiv seos argipäeva elava mitmekeelsusega; (2) vähemuskeelte toetamiseks pole välja töötatud selgesihilisi haridusprogramme; (3) Euroopa poliitilised otsustajad ei mõista (vähemuste) mitmekeelsuse eeliseid ning positiivseid tahke; (4) Euroopa vähemusterikas mitmekeelsus jääb meedias ning avalikus diskursuses varju ning (5) keelealane seadusandlus pole tõhus ega suuda pädevalt toetada vähemuskeelte säilimist.
- Kõik ELDIAs uuritud vähemuskeeled on ohustatud vaatamata sellele, et mõned neist saavad rohkesti ühiskonna toetust. Ohusignaale saadab see, et kolm keele säilimise võrdluses kõige nõrgemas positsioonis olevaks osutunud keelekogukonda – kveenid Norras, meä keele kõnelejad Rootsis ning karjala keele kõnelejad Soomes – paiknevad Põhjamaades. See näitab, et ka suhteliselt arenenud demokraatiast ning kodanikuõigustest ei piisa, et tagada vähemuskeelte säilimine, kui nende keelte kõnelejaid on kõigepealt aastakümnete või -sadade jooksul üritatud sulandada enamusrahva hulka. Üldiselt võib ka tõdeda, et pelgalt diskrimineerimise keelustamine või seadusandlus, mis *lubab* vähemuskeele kasutamist, ei ole veel piisav selleks, et tagada vähemuskeele kasutamine ja säilimine: vaja läheb ennetavaid ning toetavaid meetmeid.
- Kõikide ELDIA vähemuskeelte puhul on puudu omakeelsetest teenustest ning keele-, meedia- ja haridustoodetest. Keele edasiandmist (st uute põlvkondade keeleomandamist) tuleks toetada spetsiaalsete keele elavdamise programmide abil, vähemalt neis kogukondades, kus vähemuskeele aktiivseimaks kasutajaks on vanavanemate põlvkond ja lastel pole võimalik keelt kodus omandada.
- Kõik ELDIAs uuritud vähemused soovivad säilitada oma keele, aga ka õppida ning kasutada enamuskeelt ja muid olulisi vahendajakeeli. Poliitiline järeldus peaks seega olema iseenesest selge: keele- ja keelehariduspoliitika peab olema suunatud toimiva ja kestva mitmekeelsuse saavutamisele.

Tuhandeid virtuaallehekülgi: ülevaade publikatsioonidest

ELDIA publikatsioonidesarja *Working Papers in European Linguistic Diversity* algne eesmärk oli olla kiire ja lihtne – kvaliteedi kindlustamiseks siiski eelretsenseeritav – avaldamiskanal tööraportitele (eeskätt kontekstianalüüside lühendatud versioonidele), mida soovisime välja anda juba projekti algelaps. Aja jooksul sai aga selgeks, et vajame avaldamiskanalit ka meie teiste publikatsioonide, ennekõike juhtumiuuringute tarbeks, mis on liiga mahukad kandmaks "tööraporti" (*working paper*) üldpealkirja. Sel põhjusel otsustasime sarja ümber nimetada ning alates 22. numbrist kannab sari nime *Studies in European Language Diversity* (SELD). ISSN number ning internetiaadress jäävad samaks. Sarja publikatsioonide allalaadimise lingid leiame ELDIA veebilehelt või PHAIDRA arhiivist aadressil <http://phaidra.univie.ac.at/o:80726>.

The screenshot displays the PHAIDRA interface for the record 'Studies in European Language Diversity'. The header includes the University of Vienna logo and navigation options. The main content area shows the title in English, a description, and a note about peer-reviewed academic quality. A sidebar on the right provides metadata including the owner (Johanna Leaks), object type (COLLECTION), version (Version 1), and language (Deutsch). Below the main record, a list of related publications is shown, including 'Estonians in Finland' (o:104144) and 'The Seto language in Estonia' (o:103268). The bottom section indicates the record is part of the 'ELDIA Publications in PHAIDRA (all)' collection (o:80709).

Sarja publikatsioonide hulka, mille lehekülgede arv tõuseb lähiajal üle 3000, kuulub kolme tüüpi "tooteid": kontekstianalüüside kokkuvõtted (iga keelekogukonda puudutav uurimis-info), riigipõhised seadusandluse ja institutsioonide analüüsid (on ilmunud kõik peale Anders Fogelklou lõpetamisel oleva Venemaa-uuringu) ning kogukonnapõhised juhtumi-uuringuid/raportid (*Case-Specific Report, CSR*). Raportid sisaldavad iga keelekogukonna kohta konteksti-, seadusandluse ning institutsioonide ning meediaanalüüsi, ELDIA välitööuuringu (küsitlus ja intervjuud) tulemusi, keele kestlikkuse baromeetri (EuLaViBar) kommenteeritud tulemusi ning poliitikasooitusi ja tegevusettepanekud otsustajatele ning asjaosalistele. Raportid on koostatud inglise keeles, kuid neist avaldatakse lühendatud versioonid igas vähemus- ning enamuskeeles (näiteks Soome eestlaste uuringu puhul eesti ja soome keeles). Raportite algversioonid on põhimõtteliselt valmis ning juba mõnda aega tagasi Euroopa Liidule üle antud. Paraku on samad probleemid, mis

mõjutasid meie üldist ajagraafikut, viinud selleni, et tekstide toimetamistööd on jõudnud lõppfaasi alles nüüd.

Lisaks ELDIA raportitele avaldatakse sarjas SELD kogumik, mis sisaldab ettekandeid meie kahelt konverentsilt – *Changing Linguistic Landscapes*, mis toimus Ahvenamaa Rahuinstituudis 2012. a septembris, ning käesoleva aasta juunis Viinis toimunud lõpukonverents *Maintaining Languages, Developing Multilingualism*. Artikleid ootame eelretsenseerimisele esitamiseks oktoobri lõpuks ning loodame, et kogumik ilmub 2014. a suveks.

Sarja SELD kõrval avaldatakse ELDIA veebilehel ning PHAIDRA arhiivis ka kogukondade võrdlusuuringu lühendatud versioon, mille on koostanud Johanna Laakso, Sia Spiliopou-lou Åkermark, Anneli Sarhimaa ja Reetta Toivanen. Lühiversiooni algtekst on keele-toimetamisel, tekstist on kavas avaldada tõlked vähemalt saksa, ungari, eesti, rootsi ja vene keeles. Võrdleva raporti kogutekst on kavas avaldada 2014. a teadusliku monograafiana.

ELDIA veebilehelt ja PHAIDRA arhiivist leate ka kõik varasemad uudiskirjad ning poliitikasoovitused (*policy brief'id*), st projekti tulemuste ning tegevussoovituste ingliskeelsed kokkuvõtted. Nn *policy brief'idest* soovitame eeskätt viimast, milles esitatakse lühidalt ELDIA olulisimad tulemused (allalaadimislink: <http://phaidra.univie.ac.at/o:299864>).

EuLaViBari "tööriistad" ning ELDIA andmebaas DATA

Eelmises uudiskirjas tutvustasime keele elujõulisuse baromeetrit (*EuLaViBar, European Language Vitality Barometer*). Täna on EuLaViBari "tööriistad" ehk *EuLaViBar Toolkit* avaldatud ka meie veebilehel. Tarvilike töövahendite hulka kuulub detailne infopakett: kasutusjuhend, näidisküsimustik, juhised küsitluse tulemustest numbriliste väärtuste arvutamiseks igale EuLaViBari sektorile ning Exceli andmebaas EuLaViBari diagrammi joonistamiseks. Kutsume uurijaid ja teisi ohustatud keelte alal tegutsevaid inimesi EuLaViBari kasutama ning edasi arendama.

ELDIA välitööd andsid väga palju uusi andmeid: üle 4000 täidetud küsimustiku ning peaaegu 200 tundi intervjuusid, mida projekti kestel jõuti paraku analüüsida vaid pinnapealselt ning sedagi üksikute aspektide osas. Nüüd aga teeme ainestiku, mille abil võib uurida näiteks keelehoiakuid, mitmekeelsust, koodivahetust ning muid keelekontaktide ilminguid, uurijaile kättesaadavaks. ELDIA andmebaasi ELDIAdata võimaldatakse kasutada selgelt määratletud uurimiseesmärkidel tingimusel, et kasutaja kohustub järgima andmekaitseõudeid ning akadeemilise hea tava reegleid. Lisateavet leiab ELDIA veebilehelt.

Tutvustame tööühmi: Maribor ja Helsingi

Varasemates uudiskirjades oleme tutvustanud meie õigusteadlaste tööühma, keda juhtis professor Sia Spiliopoulou Åkermark (Mariehamn), Mainzi ülikoolis tegutsevat koordineerimisühma, Viini tööühma, kelle ülesanneteks olid projekti teabelevi ning Austria ungarlaste juhtumiuuringu läbiviimine. Tutvustasime ka Rootsi ja Norra põhjaosa uurimisühma Oulu ülikoolist, kes vastutas ELDIA põhjapoolseimate juhtumiuuringute eest, ning eestlasi ja väliseesti vähemusi uurinud Tartu ülikooli ELDIA tööühma. Tutvustamata on veel kaks: Maribori ja Helsingi tööühm.

Sloveenias Maribori ülikooli ungari keele ja kirjanduse osakonna (*Oddelek za madžarski jezik in književnost*) juures tegutsenud ELDIA töörühm vastutas Sloveenia ungari keele uuringu eest.

Žužana Kerčmar Furjan töötas Maribori ELDIA töörühmas 2012. aastal. Ta oli abiks andmete analüüsimise ning raportite kirjutamise juures ning tõlkis tekste sloveenia keelde.

Judit Gasparics, välitööde tegija aastail 2010–2011, viis läbi ja litereeris intervjuusid ning osales kontekstianalüüsi koostamises.

Annamária Gróf, keeleuurija ja Maribori ülikooli ungari keele külalislektor, kaitses doktorikraadi Budapestis ELTE ülikoolis 2012. aastal. Ta andis olulise panuse Sloveenia uuringusse, osaledes kontekstianalüüsi, välitööraporti, andmeanalüüsiraporti ning kogu juhtumiuuringu raporti koostamises.

Livija Horvat töötas Maribori uurimisrühmas nooremteadurina, olles seotud mitmete tööülesannetega: ta tõlkis projekti küsimustiku sloveenia keelde, osales kontekstianalüüsi ja välitööraporti koostamises ning välitööde tulemuste analüüsimises.

Anna Kolláth, Maribori ülikooli professor ning ungari keele osakonna juhataja, on keeleuurija, kelle uurimisteemaks on ungari keele säilimine ja õpetamine vähemuskeelena väljaspoolt Ungarit. Ta kavandas ja juhendas Maribori ELDIA töörühma tööd ning koostas teiste uurijate kaasabil kontekstianalüüsi, andmeanalüüsi raporti ning juhtumiuuringu raporti.

Maribori ELDIA töörühm soovib tänada ka **Judit Szűcs**'it, kes aitas inglise keelde tõlkimisel ning tekstitöötluses, ning arvukaid üliõpilastest abilisi, kes olid abiks küsitlusuuringu ning intervjuude litereerimise juures. Erilise tänu pälvivad ka Maribori ülikooli filosoofiateaduskonna rahvusvaheliste suhete ning rahandusosakonna töötajad, kes osutasid pädevat abi projekti finantsküsimustes: Isabella Raftort Baumert, Marko Bencak, Nataša Vihar ja Marija Kraner.

Helsingi ülikoolist osales projektis kaks asutust. Enamik ELDIA uurijaid Helsingi ülikoolis olid soome-ugri vähemuskeelte uurijad soome keele, soome-ugri ja Põhjamaade keelte ja kirjanduste osakonnast. ELDIA meediaanalüüsi töörühma juhtinud Reetta Toivanen töötab aga Helsingi ülikooli

õigusteaduskonna alla kuuluvas rahvusvahelist õigust ja inimõigusi uurivas Erik Castréni instituudis. Helsingi töörihm viis läbi kaks juhtumiuuringut Venemaal karjala ja vepsa keele kõnelejate hulgas, tehes tihedat koostööd kolleegidega Petroskoi ülikoolist, eeskätt Niina Zaitsevaga, ning kohalike uurimisasutustega.

Kari Djerf, ELDIA statistilise analüüsi ekspert, töötab Statistikakeskuses (*Tilastokeskus*) vanemuurijana. ELDIA tööülesannete täitmiseks töötas ta aga ajutiselt Helsingi ülikooli alluvuses. Kari Djerfi tööülesannete hulka kuulus ELDIA tulemuste statistilise analüüsi väljatöötamine ning juhendamine, mis oli eeskätt EuLaViBari osas eriti oluline. Tema ülesandeks jäi suures osas ka ELDIA küsimustiku viimistlemine.

Riho Grünthal on Helsingi ülikooli läänemeresoome keelte professor. Tema uurimistemaatika ulatub läänemeresoome ja soome-ugri keelte ajaloost ning etümoloogiast läänemeresoome vähemuskeelte praeguse olukorrani. ELDIAS juhtis ta uuringu teist tööetappi (WP2 ehk kontekstianalüüs), koordineeris vepsa ja Venemaa karjala juhtumiuuringu läbiviimist ning võttis osa kogukonnaraportite koostamisest.

Santra Jantunen oli abiks Venemaa karjala ning vepsa keele juhtumiuuringute analüüsimisel ning litereeris osa intervjuusid. Meediaanalüüsi töörihma liikmena aitas ta koos Outi Tánczosiga koostada ka karjala ja vepsa meediaanalüüsi.

Heini Karjalainen, kes elab Oulus ning kirjutab väitekirja Oulu ülikoolis, töötas Helsingi ELDIA töörihmas Venemaa karjala ning vepsa juhtumiuuringute, aga ka Venemaal läbiviidud välitööde juures. Ta on Venemaa karjala keele juhtumiuuringu põhiautor ning võttis osa ka vepsa juhtumiuuringu kirjutamisest.

Ulriikka Puura on Helsingi ülikooli doktorant, kes töötab keele muutumist ja mitmekeelsust käsitlevas uurimisprojekti. ELDIAS võttis ta osa vepsa ja karjala juhtumiuuringust ning tulemuste analüüsimisest; ta on vepsa juhtumiuuringu põhiautor ning võttis osa ka karjala raporti koostamisest. Ulriikka Puura osales ka ELDIA küsimustiku väljatöötamises koos Kari Djerfiga.

Outi Tánczos, Helsingi ülikooli doktorant, töötab praegu Euroopa ja Venemaa keelevähemuste uurimisprojekti *Empowerment and revitalization trends among the linguistic minorities in the European Union and the Russian Federation (MinorEuRus)*. Ta aitas Reetta Toivaneni ELDIA meediaanalüüsi väljatöötamises ning viis koos Santra Jantuneniga läbi karjala ja vepsa meediaanalüüsid.

Reetta Toivanen on sotsiaal- ja kultuuriantropoloogia dotsent ja Soome Akadeemia uurija Erik Castréni instituudis. Tema uurimistemade hulka kuuluvad etnograafia, õigusantropoloogia, inimõigused, etnilisus, vähemusrhavad, diskrimineerimise ja terrorismi vastu võitlemine, inimõiguste õpetamine ja kriitilise feminismi teooria. ELDIAS juhtis ja juhendas ta meediaanalüüsi töörihma ning osales võrdleva lõppraporti koostamises.

Vepslannast doktor **Nina Zaitseva**, Petroskoi keele, kirjanduse ja ajaloo instituudi keeleteaduse osakonna juhataja, keeleuurija, kirjanik ja tõlk on arvatavasti nüüdisaja väljapaistvaim asjatundja vepsa keele uurimise ja elustamise alal. Tema roll ELDIA Venemaa juhtumiuuringutes oli ülioluline: koos Riho Grünthaliga koordineeris ta välitöid ning andis usaldusväärset ning asjatundlikku abi kõigis Venemaa vähemustega seotud küsimustes.

Helsingi ELDIA uurimisrühm on tänulik Petroskoi uurijatele, kes viisid läbi ELDIA küsitlusuuringu ja intervjuud Venemaal Karjalas: **Olga Žukova**, **Natalia Anhimova**, **Olga Mironova** (vepsa), **Svetlana Pasjukova** (vepsa ja venekeelne võrdlusrühm), **Natalia Antonova**, **Tatjana Boiko**, **Svetlana Kovaleva**, **Olga Ogneva**, **Aleksandra Rodionova** (karjala), **Svetlana Pljuhina** (võrdlusrühm).

Meediaanalüüsi töörühma kuulus peale Santra Jantuneni ja Outi Tánczosi veel mitmeid uurijaid, kellest mõningaid oleme tutvustanud juba varem seoses nende muude ELDIA tööülesannetega: **Rita Csiszár** (Viin), **Mari Keränen** (Helsingi), **Kadri Koreinik** (Tartu), **Niina Kunnas** (Oulu), **Sonja Laitinen** (Helsingi), **Nadja Nieminen Mänty** (Stockholm) ja **Anna-Kaisa Räisänen** (Oulu).

Lisaks väärrib kiitust **Antti Mattila** (Helsingi), kes aitas statistiliste analüüside ja andmekäsitluse juures EuLaViBari koostamise lõppetapis.

Aitäh ja nägemiseni – ja tere tulemast külastama meie veebilehte!

Kuna ülesanne on peaaegu täidetud, tänab ELDIA konsortsium kergendatult ning õnnelikuna kõiki oma uurijaid ja koostööpartnereid, kes nende kolme ja poole aasta jooksul meie ühise eesmärgi nimel töötasid. Loodetavasti ei lõpe meie koostöö sellega. Eriti soovime, et ELDIA arvukad noored uurijad kasutaksid tulevikus ära neid kogemusi ja kontakte, mis nad nende ELDIA aastate jooksul said ning et ELDIAs sündinud võrgustikud ning uued sõprussuhted säilivad.

Kõik ELDIA kolleegid ja sõbrad on südamest teretulnud külastama meie veebilehte www.eldia-project.org. Ootame edaspidigi teie tagasisidet aadressil eldia-project@uni-mainz.de või info.eldia@univie.ac.at.

Giitu! Takk! Passibo! Kiitos! Spasib! Aitäh! Cnacу6o! Tack! Aiteh! Köszönjük! Hvala! Danke!

ELDIA peakoordinaator: prof Anneli Sarhimaa (sarhimaa@uni-mainz.de)

ELDIA büroo: Staudingerweg 9, Zimmer 02 531

Johannes Gutenberg-Universität Mainz • D-55099 Mainz • telefon: +49 6131 39 25645

• telefax: +49 6131 39 25614 • eldia-project@uni-mainz.de

Teabelevi: prof Johanna Laakso (WP 8 juhataja),

Hajnalka Berényi-Kiss (projekti assistent)

info.eldia@univie.ac.at

Uudiskirja tekst: Johanna Laakso, teiste ELDIA kolleegide kaasabil

Tõlge eesti keelde: Kristiina Praakli

ELDIA on Euroopa Liidu 7. raamprogrammi (<http://cordis.europa.eu/fp7/>) rahastatav uurimisprojekt.

Selles uudiskirjas avaldatud seisukohad ning arvamused on kirjutajate vastutusel

ega esinda tingimata Euroopa Komisjoni seisukohti.